

» siam interim sane posse augmentum glorificationis
» eorum optare.»

5° Orare non licet pro dæmonibus et damnatis; illicitum quippe est aliquid decreto Dei absoluto contrarium postulare, *ut patet*: at orare pro dæmonibus et damnatis, est aliquid decreto Dei absoluto contrarium postulare, siquidem de fide est pœnas dæmonum et damnatorum futuras esse æternas, ut ostenditur in Tractatu *de Peccatis*. Ergo.

Citatur quidem historia liberationis Trajani ab inferis, a Joanne diacono in Vita S. Gregorii Magni, l. 2, cap. 44, narrata, a S. Th., Suppl., q. 71, art. 5 ad 5, admissa, a Græcis in Euchologio inserta, sanctæ Brigittæ et S. Mechthildi revelata. Verum *Natalis Alexander, Collet, Billuart* et alii demonstrant hanc historiam esse apocrypham, et, ea supposita vera, dicendum foret cum S. Th. vel Trajanum a mortuis suprema Dei potentia suscitatum, pœnitentiam egisse, sicque salutem consecutum esse, vel ipsius pœnam fuisse tantum usque ad diem judicii suspensam.

De Oratione Dominica.

1° Hæc oratio appellatur *Dominica*, quia ab ipso Christo Domino nobis tradita est; omnes alias orationes vocales sextuplici modo præsertim antecellit, videlicet 1° origine, cum ab ipso Filio Dei homine facto procedat; 2° brevitate, siquidem omnia a Deo petenda paucis verbis exprimit, et simul docet quid agere, fugere, credere et amare debeamus; unde *Tertull.*, l. de Oratione, cap. 2, eam vocat *Breviarium totius Evangelii*; 3° ordine; in ea enim ponuntur ordine perfectissimo quæ desiderare debemus, gloria Dei, regnum ejus et media ad illud perveniendi; 4° efficacia; cum eam recitando ipsius Christi verbis utamur, quod in nulla alia oratione locum habet; 5° necessitate; omnes quippe eam scire et frequenter recitare tenentur, ut constat tum ex verbis Christi dicentis: *Sic orabit*, tum ex traditione Apostolica, ut

patet ex Constit. Apostolorum, l. 7, can. 25, tum ex praxi fidelium et consensu doctorum. « Qui ex contemptu » vel supina negligentia eam ignorant, peccati mortalis » reatum non effugiunt, » inquit *Sylvius*, t. III. Secluso igitur contemptu et gravi negligentia, peccatum est duntaxat veniale, uti diximus, p. 85 hujus vol.; 6° exercitio virtutum, scilicet fidei, spei, charitatis, humilitatis, obedientiæ, perfectæ conformitatis divinæ voluntati, *ut ex dicendis patebit*.

2° Orationem Dominicam explicaverunt *Tertull.*; l. de Oratione; *S. Cyprianus*, l. de Oratione Dom.; *S. Cyrillus Hierosol.*, Catech. mystag., 6; *S. Chrysost.*, homilia de Oratione Dominica; *S. Hieronymus, Theoph.*; *Euthemius, Suarez, Sylvius, Denis*, etc. Habet præambulum, *Pater noster qui es in cælis*, breve, sed sublime, Deo et hominibus dignum. Deus vocatur Pater ratione creationis, gubernationis, redemptionis, regenerationis, et adoptionis eorum qui sanctificantur et ad gloriam destinantur, atque merito dicuntur filii ejus et hæredes. Vox autem ista non ad primam personam tantum dirigitur, sed ad Deum simpliciter, et nata est excitare in nobis affectum filialem, fiduciam, obedientiam ac reverentiam. Dicimus *Pater noster*, et non *Pater mi*, quia sumus omnes fratres et in communi pro omnibus oramus. Dicendo, *qui es in cælis*, profitemur nos credere Deum speciali ratione esse in cælis, ibi majestatem suam exprimere, gloriam nobis præparare, et mentes nostras a terrenis ad cœlestia erigimus.

3° Post præambulum septem communiter numerantur petitiones quarum sensus breviter assignabimus: 1° *Sanctificetur nomen tuum*; id est, a nobis et ab omnibus, in nobis et in omnibus agnoscat, honoretur et glorificetur. Discamus igitur primum ante omnia quærendam esse gloriam Dei. 2° *Adveniat regnum tuum*. Hac petitione testamur Deo nos desiderare ut in mentibus nostris regnet per gratiam, manifestet suam gloriam, et adveniat tempus in quo, omnibus inimicis ejus subactis, solus cum electis suis regnabit, videlicet post ultimum

judicium, et nos cum ipso conregnabimus. 3° *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.* Omnia in cælo divinæ voluntati perfecte uniuntur, et ideo nulla est inordinatio: petimus ut talis submissio et obedientia divinæ voluntati ac proinde perfecta ordinatio sit pariter in terra. 4° *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Nomine panis intelligitur, per synecdochen, ut bene advertit *Sylvius*, t. III, cibus, potus, vestitus, habitatio, defensio, et quidquid ad vitam corporalem pertinet, ipsamet vita, ejus integritas, etc. Panis ille vocatur etiam supersubstantialis, quia substantiæ seu naturæ nostræ superadditur, et petimus illum dari nobis hodie, id est ipsomet die rogationis, quia illo quotidie indigemus et idcirco appellatur quotidianus. Plurimi volunt per hunc panem intelligendam esse sacram Eucharistiam et alia bona spiritualia quæ merito dici possunt supersubstantialia. Prior sensus est communior et naturalior videtur; uterque tamen simul admitti potest. 5° *Et dimitte nobis debita nostra* (et apud *Lucam*, xi, 4: *Dimitte peccata nostra, sicut et nos*, etc. Omnes enim, etiam justi, habent peccata, sive actualia, sive præterita, saltem venialia, quorum per totam vitam petere debent condonationem: sed conditio a Deo apposita est ut ipsi remittamus sincere et ex corde offensas nobis illatas. Hinc qui se offendenti plene condonare non vult, seipsum condemnat Orationem Dominicam recitando. 6° *Et ne nos inducas in tentationem.* Tentatio ad peccatum, de qua sola hic agitur, potest oriri vel a diabolo, vel a mundo, vel a carne, et fieri per prosperitates, vel per adversitates, vel alio multiplici modo: eam vincere non possumus absque gratia: hac igitur petitione postulamus a Deo ut non permittat nos tentari, vel ut auxilio opportuno nos a peccato custodiat. 7° *Sed libera nos a malo*, id est ab omni re mala, v. g., ab ignorantia aliisque animi defectibus, a peste, fame, siti, morbis, pœnis, calamitatibus et ab universis omnino malis. Additur *Amen*, quasi diceretur: *Fiat, fiat*; et est expressio iterata affectus mentis ad præcedentes petitiones.

De orationibus matutinis et vespertinis

1° Constat, ex superius dictis, nos præcepto naturali et divino teneri frequenter orare. Præceptum istud obligat, 1° in initio usus rationis; 2° in periculo mortis; 3° in gravi necessitate, præsertim spirituali, sive nostra, sive proximi, proindeque Ecclesiæ et imperii. Sed nulla existit lex positiva, sive divina, sive ecclesiastica, certas determinans preces ab omnibus Christianis singulis diebus recitandas. Quisquis fidelis, curam propriæ salutis habens, ad Deum sæpissime recurrit per orationem, modo mentalem, modo vocalem, modo jaculatoriam, modo longiorem, et qui per longum tempus ab omni oratione abstineret, a gravi peccato excusari non posset: qui in aliqua versatur necessitate divinum auxilium obtinendi pro seipso, vel pro fratre periclitante, statim orare tenetur.

2° Quamvis nulla assignari possit lex scripta orationes matutinas et vespertinas præscribens, datur tamen obligatio sic orandi; nam consuetudo generalis aliquem faciendi ritum, cum persuasionem illam obligare, est, juxta omnes, argumentum existentia legis: atqui omnes vere fideles Deum mane et vespere orare solent; in omnibus catechismis et libellis precum ad usum fidelium factis reperiuntur formulæ orationis matutinæ et vespertinæ, modus sic orandi præscribitur vel saltem ut praxis vitæ christianæ essentialis traditur, et fideles generaliter persuasum habent se ad hunc ritum teneri, nisi aliqua legitima causa excusentur. « Et mane orandum est, aiebat *S. Cyprius*, ac die cessante necessario » rursus orandum est. »

Verum obligatio singulis diebus orandi, mane et vespere, est tantum sub levi et omnes sic apprehendunt. Unde levis causa ab ea excusat; et cum situs corporis non sit determinatus, qui aliter orare non potest quam in lecto, ut nunc sæpe milites, præcepto orandi satisfacit. Qui autem orationes matutinas et vespertinas fre-

quenter sine causa penitus omittit, absolutione indignus videtur, nisi promittat se deinceps huic vitæ christianæ muneri non ita defuturum; tum quia valde probabiliter magno orandi præcepto non satisfaceret, tum quia talis omissio signum esset magni torporis animi.

Quod de orationibus matutinis et vespertinis dicitur, a fortiori dicendum est de orationibus ante et post refectio- nem solitis, quæ, licet antiquissimæ et apud Christianos usitatissimæ, non tamen per se obligant saltem sub gravi; ac proinde non sunt inquietandi laici qui eas omittunt secluso speciali scandalo. Dicimus *laici*, quia vix concipitur clericos eas omittere posse sine scandalo, nisi ex pura inadvertentia id aliquando contingat.

Punctum tertium. — De adoratione.

1° Adoratio, a præpositione *ad* et verbo *oro* veniens, juxta plures, est actus quo quis propriam submissionem alteri exhibet, in testificationem ipsius excellentiæ. Alterius autem excellentiæ potest esse naturalis humana, ut dignitas principum, superiorum, doctorum; vel supernaturalis creata, qualis est excellentiæ Sanctorum et Angelorum; vel divina. Unde distinguitur 1° adoratio civilis, quæ exhibetur regibus, principibus aliisque in dignitate constitutis, ut David, I Reg. xx, 31, *pronus in terram, adoravit tertio* Jonatham, et sic cardinales adorant Papam post ipsius electionem; 2° adoratio duliæ, quæ exhibetur Sanctis et Angelis; 3° adoratio hyperduliæ, quæ beatissimæ Mariæ Virgini propria est, ratione tituli divinæ maternitatis quo honoratur; et 4° adoratio latriæ, quæ soli Deo exhiberi potest.

2° Adoratio, secundum se, actum corporalem non importat; nam Angeli, qui sunt incorporei, Deum adorant et nos illum sola mente adorare possumus, quamvis hæc adoratio non sufficiat; quia, cum ex duplici natura simus compositi, exhibere debemus Deo submissionem mentis per actus internos, et corporis per actus externos.

3° Quoniam vero actus externi similes exhiberi pos-

sunt Deo et creaturis, quæ tamen eodem cultu adorari nequeunt, natura hujusmodi actuum ex intentione adorantis determinatur. Unde si exhibeantur Deo, ad cultum latriæ pertinebunt; si exhibeantur B. Mariæ, ad cultum hyperduliæ; si exhibeantur Sanctis vel Angelis, ad cultum duliæ; si hominibus, ad cultum civilem.

4° Ut omnis tolleretur æquivocatio, usus invaluit ut solus cultus Deo exhibitus proprie vocaretur, communiter, *adoratio*.

5° Judæi, in veteri Lege, adorabant ad occidentem in odium multorum gentilium qui, præ reverentia solis, adorabant ad Orientem: nos autem, ex quadam decencia, periculo idololatriæ non amplius existente, adoramus ad Orientem, id est ecclesiæ nostræ communiter versæ sunt ad Orientem, ut in Tractatu de *Eucharistia* ostendimus.

Punctum quartum. — De oblationibus, primitiis et decimis.

De oblationibus.

1° Oblationes stricte sumptæ sunt res quas fideles intuitu religionis immediate offerunt Deo, ut in usum Ecclesiæ vel ministrorum cedant. Tres distinguuntur oblationum species: donatio inter vivos; donatio testamentaria, v. g. pro anniversariis celebrandis; et donatio usualis, id est, actualis et manualis donatio rerum in usum Ecclesiæ vel ministrorum cedentium, idque ex motivo religionis, ad placendum Deo eique serviendum.

2° Usus oblationum est antiquissimus et ad originem mundi ascendit; videmus enim in Genesi, iv, 4 et 5, Cain et Abel munera offerentes, unum de fructibus terræ, alterum de primogenitis gregis sui; deinde Noe, arca egressum, ibid. viii, 20, qui *de cunctis pecoribus et volucribus mundis obtulit holocausta super altare*; et in Num. vii, multas videmus oblationes in dedicatione tabernaculi, et sæpe sæpius aliis temporibus, ut patet ex toto Veteri Testamento.

3° In nova Lege mos fuit, etiam ab illius exordio, offe-

rendi in altari vel in ecclesia tempore Missæ panem, vinum, oleum, ceram, etc., ut ostendimus in Tractatu *de Eucharistia*, et nunc plures fieri solent oblationes, v. g., occasione baptismi, benedictionis mulieris post partum, etc.

4° Oblationes non debentur ex præcepto, inquit *Ferraris* cum multis aliis, nisi in quadruplici casu, videlicet: 1° si per modum census vel pensionis datæ fuerint, aut si existat pactum cum Ecclesia vel ejus ministris, quia omne pactum justum stricte servandum est; 2° si debeantur ex contractu inter vivos, vel ex testamento, vel ex voto; ultimæ enim voluntates et vota realia impleri debent etiam ab hæredibus; 3° si ministri Ecclesiæ, divino cultui mancipati et spiritualia populo præstantes, honestam sustentationem non habeant, fideles tenentur oblationes eis præstare, quia *dignus est operarius mercede sua*, Luc. v, 7; 4° si per longum tempus, v. g., per decennium, introducta fuerit consuetudo quasdam oblationes certis anni temporibus vel festivitibus faciendi, episcopus cogere posset, per excommunicationem, ad eas continuandas. Non arbitramur hoc apud nos fieri posse: saltem imprudenter fieret.

5° Ut sciatur ad quem pertineant oblationes, attendendum est ad usum locorum et maxime ad intentionem offerentium; parochus enim vel quilibet alius oblationes contra voluntatem offerentium sibi arrogans, contra justitiam peccaret et procul dubio ad restitutionem teneretur. Hinc oblationes depositæ in arcuula vulgo *trone*, ante imaginem vel statuam alicujus Sancti, in altari alicujus capellæ, etc., non pertinent ad parochum, sed impendi debent ad finem propter quem erecta est arcuula, vel in honorem Sancti, ad instaurandam capellam, ad acquirenda ornamenta, etc. Contra vero, oblationes quæ sub Missis fiunt ad altare, quæ pro administratione sacramentorum, pro benedicendis nuptiis vel mulieribus post partum, pro exsequiis, pro nonnullis precibus aut evangelii recitatis, vel aliis similibus functionibus specialiter offeruntur, ad parochum pertinent etiamsi functio-

nes per vicarium aliumve sacerdotem exerceantur; nisi aliter ab episcopo, vel ex consuetudine, vel ex speciali conventionem statutum fuerit, aut ipsi offerentes aliam clare manifestent intentionem.

Hic notandum est clericos officiis pro mortuis celebratis assistentes, ut stipendia taxata faciant sua, teneri cantare, aut si cantare non valeant, eorum sequi eodem modo quo tenentur canonici, ex dicendis infra, ad faciendos fructus suos.

Pro stipendiis injuste perceptis videtur quod sufficiat celebrare Missas ad intentionem defunctorum, aut privatas aut cantatas, secundum locorum consuetudinem et taxam in diœcesi receptam, excluso tamen damno tertii jus habentis, et satis enuntiata in contrarium offerentium voluntate.

6° Oblationes pro fidelibus defunctis in aliqua ecclesia collectæ vel in arcuula repertæ, impendi debent ad offerendas Missas aut celebranda anniversaria in parochiali ecclesia pro fidelibus defunctis hujus parochiæ, secundum loci consuetudinem populo notam et stipendium pro diœcesi taxatum: qui propria auctoritate secus ageret, contra justitiam peccaret. Pariter contra justitiam peccant parochi qui totam collectam die Commemorationis omnium fidelium defunctorum factam sibi attribuant pro hujus diei officio et Missa. Ex dictis in Tractatu *de Eucharistia*, 2 part., parochi tenentur Missam hac die pro fidelibus defunctis applicare: alii sacerdotes ex pio usu, sed non ex præcepto, Missam eodem fine hac die *gratis* celebrant.

Non videtur cur clerici jus haberent ad stipendium pro officio defunctorum in ea die cantando, plus quam pro solemnibus officiis diebus Nativitatis Domini, Paschatis, etc.

7° Ex art. 76 decreti 30 nov. 1809, cerei pro exsequiis et anniversariis oblatis, vel in panibus benedicendis positi, ad fabricam ecclesiæ pertinent. Per aliud decretum diei 26 decembris 1813, Napoleo statuit quod cerei in exsequiis a clericis delati, ad eos pertinerent, cæteri vero inter fa-

bricam et clerum dividerentur. Pars clero hic assignata pertinet ad parochum, nisi consuetudo aut regula diocesis aliter statuat.

Hæc autem decreta vim legis in ecclesiis Galliarum ex earum acceptatione, obtinuerunt. In plerisque ruralibus parochiis perseveravit usus, non obstante præcedenti decreto, ut non dividatur cera, sed tota tribuatur parochi: parochus, in eo casu, eam tuta conscientia possidere potest, tum propter usum, tum propter tacitum fabricæ consensum. *A fortiori* sibi retinere potest cereos pro matrimoniis oblatos, nisi contrarius existat usus, cum in præfatis non exprimantur decretis.

Cerei a pueris primarum communionum post solemnitatem oblatis, ad eum pertinere debent qui onus catechismum docendi sustinuit, vel si plures catechismum docuerint, inter eos dividendi sunt: talis quippe videtur esse puerorum ac parentum eorum intentio. Excipiendum est nisi consuetudo, regula diocesis aut conventio specialis aliter statuerit.

Cerei vero in honorem sanctissimi Sacramenti, B. Mariæ, vel alicujus Sancti oblatis, accendi et cremari debent; eorum reliquiæ, si quæ supersint, non in beneficium parochi, sed fabricæ cedunt. Idcirco parochus qui eos statim exstinguit et sibi arrogat, contra pietatem et justitiam simul peccat.

8° De oblationibus in oratorio rurali B. Mariæ vel alicujus Sancti factis nulla portio debetur parochi, ut S. Cong. Concil. definiit per decretum diei 22 aprilis 1719. Si, ex usu vel aliquo signo, pateat hujusmodi oblationes ad celebrandas ibi Missas esse destinatas, parochi est invigilare ut Missæ, secundum regulam stipendia in diocesi taxantem, celebrentur per se vel per alios, in dicto oratorio vel ad altare designatum, et non alibi sine licentia episcopi.

9° Qualibet oblationes ad parochum non pertinentes, vel ad alios clericos, ex clara offerentium intentione, in utilitatem fabricæ cedunt et administrationi ædituorum (*marguilliers*) committuntur (*Décret du 30 décem. 1809, art. 36*). Sic in Gallia acceptaverunt ecclesie.

De primitiis.

1° Judæi tenebantur, ex Exod. xxii, 29 et xxiii, 19, atque ex multis aliis locis, primitias frugum terræ et primogenitos filiorum suorum in domum Domini deferre eique consecrare ad agnoscendum supremum ejus dominium, et in testimonium gratitudinis pro beneficio quo Deus, omne primogenitum Ægyptiorum ab homine usque ad pecus percutiens, primogenitis Hebræorum percipit.

2° Primitiæ igitur sub Veteri Testamento debebantur jure divino positivo; earum quantitas non erat determinata: per traditionem autem Hebræorum accepimus, inquit S. Hieron. in Decretal. l. 3, tit. 30, cap. 1, relatus, « quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant » sacerdotibus; qui minimum, sexagesimam. Inter quadragesimam et sexagesimam licebat quodcumque voluissent offerre. »

3° Lex illa, sicut aliæ leges positivæ, accedente lege Evangelica, fuit abrogata: primitiæ igitur nunc deberi non possunt, nisi ex lege naturali, ex lege divina Novi Testamenti, vel ex lege humana: non debentur autem 4° ex lege naturali; quamvis enim ratio dictet optimum esse aliquid Deo consecrare, et fidelibus obligationem incumberè honestam sustentationem suis pastoribus subministrandi, non dicat primitias esse offerendas; 2° nec ex lege divina Novi Testamenti; nulla quippe citatur lex hujusmodi; 3° nec ex lege humana. Plura quidem citantur juris canonici capita hanc obligationem existere supponentia: sed omnes fatentur ea a multo tempore, usu contrario, fuisse abrogata. Si in nonnullis locis quædam adhuc offerantur primitiæ, sunt omnino voluntarie, tum in specie, tum in quantitate, tum in destinatione: quidam eas tribuunt parochi, alii eas in ecclesia collocant, v. g., fasciculos lini, cannabis, juniores gallinas, anseres, etc.; et tunc hæc objecta in beneficium fabricæ venduntur.

De decimis.

1° Decimæ sunt decima pars fructuum et proventuum juste acquisite, Deo in testimonium supremi ejus domini debita et ministris Ecclesiæ solvenda. Hæc tamen quantitas secundum diversa statuta et consuetudines variavit. Decimarum origo est antiquissima et forte ab ipsa rerum origine repetenda est: videmus Abraham a cæde Chodorlahomor redeuntem, decimas ex omnibus Melchisedech offerentem, Gen. xiv, 20, et Jacob Deo promittentem (ibid. xxviii, 22) se oblaturum ei decimas cunctorum quæ sibi dederit. Deus postea statuit ut decimæ omnium solverentur tribui Levi pro ministerio quo serviebat illi in tabernaculo fœderis. Exod. xxii, 29; Levit. xxvii, 30; Num. xviii, 21, etc.

2° Illæ autem decimæ, sic determinatæ, non erant debitæ ex jure naturali, sed ex jure divino positivo ac proinde obligatio eas solvendi per novam Legem fuit sublata.

In primis Ecclesiæ sæculis decimæ non solvebantur, sed omnes clerici ex oblationibus fidelium vivebant et sustentabantur. At pietate fidelium refrigescente, largitates spontaneæ oblatae imminutæ sunt, et ministri altaris congruam sustentationem ex illis habere non poterant. Tunc Ecclesiæ legibus statutum est ut Christiani, ad honestam sustentationem pastoribus suis aliisque altarium ministris subministrandam obligati, decimas eis solverent. *Van-Espen*, t. I, ostendit SS. Patres in quarto sæculo concionibus et adhortationibus excitasse populum ad solvendas decimas secundum populi Judaici exemplum; ceteri testimonia SS. *Hieron.*, *Chrysost.*, *Aug.* Patet autem ex ipsismet hujusmodi exhortationibus, nullum eo tempore exstitisse præceptum de decimis solvendis: attamen populi, crebris adhortationibus istis commoti, sensim illarum solutioni se submiserunt, et quod primitus fuerat voluntarium, præscriptione transiit in legem stricte obligentem.

4° *S. Th.* 2 2, q. 87, art. 1, et cum illo omnes catho-

lici doctores sine ulla hæsitatione affirmant Ecclesiam habere jus præcipiendi, sub comminatione pœnarum spiritualium, ut fideles decimas solvant, sicut statuere potuit ut sacerdotes stipendia pro celebrandis Missis perciperent, vel exigere possent; fideles enim tenentur, ex jure naturali et divino positivo, honestam sustentationem clericis spiritualia sibi ministrantibus præstare: porro Ecclesia determinare potest quid agendum sit ut hæc obligatio impleatur, et ista determinatio cum intentione obligandi facta fit lex ecclesiastica: ergo.

5° Consuetudo solvendi decimas facta est lex ecclesiastica obligans apud Latinos in decursu quinti sæculi, aut saltem sexti, ut demonstrat *Van-Espen*, loco citato. Concil. Matisconense II anni 585 pœnam excommunicationis in non solventes decimas primum inflexit, juxta *Fleury*, l. 34, n. 59. Hoc Ecclesiæ statutum confirmarunt reges Galliæ in octavo et nono sæculo, ut patet ex Capitularibus Caroli Magni, cap. 6 et 7, ex Capitul. regum Francorum, l. 2, cap. 39, et ex variis conciliis. Deinde edicta principum catholicorum legibus ecclesiasticis circa hoc punctum fuerunt concordantia, sicque decimæ auctoritate utriusque potestatis fuerunt in tota Ecclesia Occidentali de præcepto atque de stricta justitia; sicque merito damnatus est articulus *Wiclefi*, n. 18, in concilio Constant., sess. 7, in quo dicebat decimas esse puras eleemosynas, et parochianos eas ob peccata prælatorum solum ad libitum offerre posse.

6° Justinianus vero prohibuerat, per legem 39, § 1 Codicis, ne episcopi aut clerici cogèrent quosdam ad offerendos fructus, aut *angarias dandas*, aut alio modo vexarent, excommunicarent, anathematizarent, communionem denegarent.... *quamvis usus ita obtinuerit*: hinc factum est ut lex de solvendis decimis nunquam proprie apud Græcos existerit, et per quoddam aliud tributum sustentationi clericorum provisum fuerit.

7° Multi theologi et canonistæ contendunt decimas præscriptas esse jure divino; alii vero jure tantum humano. Sed opus est distinctione, qua admissa, omnis

evanescit difficultas : vel enim decimæ spectantur quoad substantiam, quatenus scilicet congruam sustentationem ministris Ecclesiæ subministrant, et jure naturali ac divino positivo debentur, quoniam, ut ait Apostolus, I Cor. IX, 14, *qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt; et qui altari deserviunt cum altari participant: ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*; si vero considerentur juxta quotam partem tribuendam, v. g., decimam, duodecimam, etc., et modum illam tribuendi, certe non debentur in nova Lege, nisi jure humano. Ita Ferraris, *Devoti* et communiter theologi cum plurimis canonistis.

Apud nos alia via provisum est sustentationi clericorum sacrum ministerium exercentium, licet parce, et decimæ penitus fuerint abolitæ anno 1790, quæ abolitio per Concordatum anni 1801 fuit confirmata.

8° Aliæ erant reales et aliæ personales : decimæ reales erant illæ quæ de omnibus fructibus prædiorum, agrorum, vinearum, pratorum, hortorum, arborum, domus locatæ, sylvarum et animalium solvebantur; personales, quæ solvebantur ex acquisitis proprio labore, solertia, industria, artificio, negotiatione, militia, scientia, etc. Non erant in cunctis locis eadem regulæ pro solvendis decimis receptæ.

Innumeræ quotidie nascebantur difficultates quæ nunc occurrere nequeunt : multa igitur olim maximi momenti, nunc forent sine objecto, et omittimus.

§. II. — De vitiis religioni oppositis.

Religio, ut virtus, in justo stat medio, juxta vulgare axioma ex Arist. et S. Th. depromptum : contra illam ergo peccari potest per excessum et per defectum. Peccata per excessum dicuntur superstitio, et peccata per defectum irreligiositas. De utraque in duplici sectione dicemus.

SECTIO PRIMA. — De superstitione.

Superstitio, vox a Cicerone sæpe usurpata, apud Vir-

gilium reperta, cujus etymologia certo non assignatur, significat falsam religionem; definitur : *Vitium religioni oppositum, quo divinus cultus exhibetur cui non debet, vel modo quo non debet*. Unde duplex est superstitio, nempe cultus falsi numinis, et cultus veri numinis incongruus, qui potest esse falsus vel superfluus. Est falsus si aliquid contineat falsi, v. g., si quis Deum colere vellet cæremoniis Judaicis, quæ significant Christum nondum advenisse, vel doctrinam fidei confirmare vellet falsis miraculis, falsis testimoniis, vel falsas reliquias venerationi fidelium exponeret; vel, dum est laicus, se ut publicum Ecclesiæ ministrum exhiberet, offerendo, benedicendo, absolvendo, etc. Hæc semper sunt peccata mortalia, ut docent Suarez, Busenbaum, S. Ligorius, etc., quia gravem injuriam Deo inferunt.

Cultus dicitur superfluus quando nihil falsi continet, sed ad Dei gloriam et hominis subjectionem non convenienter ordinatur, vel quia est inanis, indecens, incongruus, vel quia Dei aut Ecclesiæ institutioni aut consuetudini communi adversatur, v. g. : velle audire Missam ante ortum solis, cum certo numero cereorum, personarum, cæremoniarum, sacerdotis nomine Joannis, communicare ex manu confessarii, ex hostia ab illo consecrata, jejunare die Dominica et non alia, Missam contra rubricas celebrare aut celebrari velle, dicere *Gloria in excelsis* et *Credo* quando non sunt dicenda, etc. Hæc tamen et alia similia bona intentione facta, sunt tantum venialia ordinarie, quia materia est levis, et actio ex se non est mala. Ita generaliter theologi. Dicimus ordinarie, quia si res ex se mala esset, ut, v. g., si ex furto offeras, si turpia in templo canas, si ore vel organo vocem lascivam aut turpia provocantem edas, etc., peccatum sæpe erit mortale, nempe si magna sit indecentia, grave scandalum, prava intentio agentis, aut periculum animarum.

Cultus falsi numinis in quinque dividitur species, quæ sunt idololatria, divinatio, vana observantia, magia et maleficium; agemus postea de possessione et obsessione.

Punctum primum. — De idololatria.

1° Idololatria, secundum vim nominis, est latria, id est, cultus idoli; et idolum est simulacrum alicujus rei non existentis, seu effigies falsi numinis. Unde imagines Christi et sanctorum non sunt idola, quia repræsentant objecta realiter existentia, et non sunt falsorum deorum simulacra. Figuræ solem et lunam repræsentantes ut deos, merito dicuntur idola vel simulacra, quia sol et luna existentes ut sidera, non existunt ut dii.

2° Significatio hujus vocis extensionem multo majorem ex usu accepit. Nunc auctores communiter per idololatriam intelligunt omnem cultum divinum alteri quam vero Deo exhibitum, proinde anthropolatriam, dæmonolatriam, sabæismum, zoolatriam et fetichismum, id est cultum hominum, dæmonum, siderum, animalium et cujusvis rei creatæ. Ideo est vitium religioni oppositum per excessum, seu vera superstitio. Unde B. Paulus, Athenienses præ cæteris idololatriæ deditos alloquens, dicit, Act. xvii, 22 : *Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video.*

3° Triplex distinguitur idololatria : 1° externa simul et interna quoad existimationem, et est illa qua quis credens aliquid divinitatis in idolo vel in quavis creatura esse, illud ritu externo honorat cum intentione cultum ei deferendi : est idololatria perfecta. 2° Externa simul et interna, cum affectu perverso, absque errore intellectus : talis est cultus quem homo, persuasum habens unicum esse Deum, exhibet idolo vel creaturæ ut aliquid obtineat a diabolo, vel exhibet ipsimet diabolo. 3° Externa et simulata, quando nempe honor externus exhibetur falso deo sine voluntate illum honorandi, et cum persuasione nihil divinitatis in eo esse, sive adsit simulacrum, sive non. Triplex illa species gravissimum est peccatum contra virtutem religionis et externam fidei professionem. Prima tamen sola est conjuncta cum infidelitate, et pœnis in hæreticos latis subjacet,

siquidem sola errorem fidei oppositum complectitur.

4° Disputant theologi et Scripturæ sacræ interpretes circa idololatriæ originem : pro temporibus quæ diluvium præcesserunt nihil habemus certum ; sed in libro Josue, xxiv, 2, legitur : *Hoc dicit Dominus Deus Israel : Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare, pater Abraham, et Nachor, servieruntque diis alienis :* ergo tempore Thare et Nachor, progenitorum Abraham, jam erant dii alieni : Rachel furata est idola patris sui Laban, et deinde videmus hanc perniciosam et absurdam superstitionem ubique diffusam.

5° Probabile videtur, ex lib. Sapientiæ, xiv, 15 et seq., occasionem idololatriæ præbuisse homines qui, præ singulari affectione sua erga quosdam morte raptos, illorum faciebant imagines ad memoriam eorum conservandam, et accuratam veri Dei notitiam paulatim obliviscentes, sibi fingebant aliquid divinitatis in his imaginibus vel in præcipuis universi partibus residere, et tunc hæc, dæmonibus impellentibus ac mirabilia in idolis facientibus, coeperunt adorare. Ita post *S. Th.*, *Suarez*, de Superst., l. 2, cap. 5 et 6.

6° Philosophi et multi alii exterius tantum idolo serviebant, sine voluntate ea colendi, aut saltem sine persuasione in eis aliquid esse divinitatis, ut ostendit *S. Aug.*, de Civitate Dei, l. 6, cap. 10, et « in hoc er- » rasse videntur, inquit *Suarez*, quod non putarunt » hunc modum idololatriæ pravum esse, quando ob ci- » vilem causam, vel saltem, ut alii voluerunt, quando » fit necessitate urgente, ad vitandum gravissimum » malum mortis vel aliud æquivalens. »

7° At vulgus paganorum reipsa credebatur diversos esse deos diversis orbis partibus præfectos, et aliquid divinitatis vel supremæ excellentiæ inesse idolis, ut ex variis Scripturæ textibus, v. g., Sap. xiii et xiv, Daniel. xiv, ex *S. Aug.*, de Civitate Dei, l. 4, cap. 10 constat ; et *Suarez* hoc probat, l. 2, cap. 4, ubi ait : « Certe multi gen- » tilium, præsertim commune vulgus, cæca quadam » ignorantia et falsa traditione ac fide ducebantur, pu- »